

Regulacje na rynku mleka w Polsce i Unii Europejskiej

Wprowadzenie

Polska stoi przed historycznymi zmianami, które będą miały wpływ na dalszy jej rozwój społeczny i ekonomiczny. Jest to proces przygotowania Polski do integracji z rynkiem Unii Europejskiej. Będzie oznaczało to wiele zmian dla całej polskiej gospodarki. Polskie firmy i gospodarstwa będą miały nieskrępowany dostęp do rynku krajów Unii, ale też będą musiały umieć wygrać w konkurencyjnej walce z przedsiębiorstwami z tych krajów. (Czachór, 1996)

Ze względu na potencjał gospodarczy, skalę oddziaływania na rolnictwo i rynek oraz zakres i poziom finansowania działań interwencyjnych, sektor mleczarski zajmuje we Wspólnej Polityce Rolnej Unii Europejskiej szczególną pozycję. Sektor ten odgrywa kluczową rolę także w polskiej gospodarce żywnościowej.

W tej sytuacji należy się spodziewać, że proces negocjacji warunków integracji dla sektora mleczarskiego będzie szczególnie trudny i długotrwały. Przygotowując się do negocjacji należy zatem poznać uwarunkowania sytuacji w mleczarstwie Unii Europejskiej, mając na względzie nie tylko proces integracji, ale też konkurencyjność polskiego sektora i produktów mleczarskich na rynkach międzynarodowych. Wymaga to oceny możliwości konkurencyjnych sektora mleczarskiego na tle potencjału gospodarczego i pozycji rynkowej oraz realizowanej polityki gospodarczej. Szczególnej uwagi wymaga przede wszystkim określenie zagrożeń oraz punktów krytycznych procesu integracji, wynikające ze specyfiki rozwoju sektora mleczarskiego w Polsce i krajach UE.

Materiał źródłowy i metody badań

Celem pracy była analiza produkcji mleczarskiej w Polsce i Unii Europejskiej, zobrazowanie metod i form interwencji w nich występujących, przedstawienie szans i zagrożeń dla polskiego mleczarstwa wynikających z przystąpienia do struktur Unii Europejskiej.

W badaniach wykorzystano dane liczbowe z lat 1994–1998, a elementami brany pod uwagę były: metody i formy interwencji, pogłowie krów, wydajności mleczne krów, spożycie mleka i jego produktów. Materiał badawczy, dotyczący sektora mleczarskiego w analizowanych państwach, pochodził z: dostępnych publikacji – książek, artykułów prasowych, roczników statystycznych, materiałów źródłowych Ministerstwa Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej, FAPA, Głównego Urzędu Statystycznego, Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej.

Porównanie produkcji mleka Unia – Polska

Rozdrobniona struktura agrarna stanowi istotny problem polskiego rolnictwa. W krajach UE, położonych w strefie klimatycznej zbliżonej do warunków naszego kraju, przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosiła w pierwszej połowie lat 90. od 13 ha w Austrii do prawie 70 ha w Wielkiej Brytanii, a w Polsce przeciętnie około 6 ha, przy tym ponad 95% krów znajdowało się w chłopskich gospodarstwach. Tymczasem specyfika chowu bydła mlecznego polega między innymi na ścisłym powiązaniu z własnym zapleczem paszowym. W warunkach bardzo intensywnego rolnictwa i w miarę korzystnej struktury agrarnej w krajach UE utrzymywane są stada liczące przeciętnie:

- 63 krowy w Wielkiej Brytanii,
- 41 krów w Holandii,
- 33 krowy w Danii,
- 28 krów w Belgii,
- 29 krów we Francji (tab. 1).

Tymczasem w Polsce przeciętne stado liczy 2 krowy, przy tym prawie 780 tys. krów znajduje się w stadach liczących 5–9 sztuk. Ponad 2 mln krów znajduje się w stadach mniejszych niż 5 sztuk.

Tabela 1

Produkcja mleka krowiego w latach 1989–1998 (w tys. ton)

	1989–1991	1995	1996	1997	1998
1	2	3	4	5	6
Świat	475 154	468 195	463 435	466 452	466 347
Kraje					
Austria	3 344	3 148	3 034	3 090	3 090
Belgia i Luxemburg	3 875	3 644	3 681	3 477	3 700
Dania	4 710	4 476	4 695	4 695	4 668
Finlandia	2 712	2 468	2 431	2 463	2 463
Francja	26 334	25 438	25 109	24 917	24 500

cd. tab.1

1	2	3	4	5	6
Hiszpania	6 100	6 216	6 133	6 108	6 100
Irlandia	5 355	5 351	5 355	5 314	5 581
Holandia	11 198	10 900	11 013	10 922	11 100
Niemcy	30 976	28 621	28 779	28 702	28 500
Szwecja	3 401	3 243	3 316	3 334	3 260
Wlk. Brytania	14 976	14 844	14 808	14 576	13 932
Włochy	10 893	11 259	10 798	10 876	10 876
UE	123 874	119 608	119 152	118 474	117 770
Polska	15 560	11 642	11 696	12 123	12 596

Źródło: Rocznik Statystyki Międzynarodowej 2000, GUS.

Poziom produkcji

Obecny poziom produkcji mleczarskiej w Polsce pod względem efektywności produkcji, sprawności struktur organizacyjnych i jakości surowca znacznie odbiega od poziomu osiągniętego w krajach UE. Przede wszystkim została ograniczona produkcja mleka: z 15,9 mld l w roku 1989 do 11,3 mld w roku 1995, a więc o około 29%.

Produkcja mleka w krajach EWG szczytowy poziom, w granicach 118–120 mln ton, osiągnęła w latach 1982–1986. Od tego czasu zaznaczyły się lekkie spadki i stabilizacja produkcji na poziomie około 110 mln ton w latach 1988–1990 oraz ponowny wzrost do około 112–113 mln ton w latach 1991–1992 (Adamowicz, 1996).

Wydajności mleczne krów

Między UE a Polską występują duże różnice dotyczące wydajności krów, która waha się od ok. 3500–3800 l w Grecji i Portugalii do ponad 6200 l w Holandii. Przeciętna mleczność krów w UE w 1992 r. sięgała 5000 l rocznie, gdy w Polsce w 1996 r. wynosiła 3260 l.

Największe różnice dotyczą jakości skupowanego surowca mlecznego, co ma związek nie tylko z koncentracją chowu bydła mlecznego i technologią doju mleka, ale także z organizacją skupu. W UE skupowane jest mleko wyłącznie w jednej klasie jakościowej – w klasie ekstra. W Polsce obecnie udział mleka klasy ekstra nie przekracza 5%, a ponad 15% ogólnej ilości mleka skupowane jest w klasach niższych niż klasa I (Czachór, 1997) (tab. 2).

Tabela 2

Charakterystyka sektora mleczarskiego w wybranych krajach Unii Europejskiej i w Polsce w 1994 r.

Kraj	Przeciętne stado krów (szt.)	Wydajność mleczna krów (l)	Przeciętne dostawy mleka do mleczarni (mln l)	Liczba przedsiębiorstw mleczarskich (szt.)
Niemcy	17,3	5090	66,5	315
Francja	29,4	5245	23,4	998
Włochy	10,5	4048	3,5	2416
Holandia	41,2	6269	439,0	24
Belgia	27,8	4600	20,3	146
Luksemburg	31,3	5095	*	*
Wlk. Brytania	63,1	5329	21,1	670
Irlandia	24,6	4162	168,1	31
Dania	33,0	6441	66,3	67
Grecja	4,2	3814	*	*
Hiszpania	7,9	3846	*	*
Portugalia	3,9	3465	*	*
Ogółem UE-12	n.a	4935	20,5	4667
Polska	2,7	3260	19,6	400

* brak danych

Źródło: Seremak-Bulge J., 1996: Doświadczenia i przyszłość sektora mleczarskiego (maszynopis).

Formy i metody interwencji

W krajach Unii Europejskiej występuje krańcowo rozbudowany interwencjonizm. Charakteryzuje się on wysokim poziomem subsydiowania producentów rolnych, eksportu, stosowaniem drastycznych barier granicznych oraz limitowaniem importu z krajów trzecich. Wysoki poziom interwencjonizmu doprowadził rynek UE do niemal całkowitej izolacji od warunków wymiany międzynarodowej. W związku z tym stał się on główną barierą na drodze integracji nowych krajów z UE.

Chów bydła i produkcja mleka w zdecydowanej większości krajów należących do Unii Europejskiej są jedną z najważniejszych gałęzi produkcji rolniczej. Polityka rolna UE wykształciła w stosunku do poszczególnych sektorów rolnictwa wiele zasad obowiązujących wszystkich członków Wspólnoty Europejskiej oraz jednolite mechanizmy interwencyjne i organizacyjno-gospodarcze, określane jako Wspólna Polityka Rolna. Interwencjonizm stosowany na

rynku wewnętrznym krajów UE polega na podtrzymywaniu w sposób administracyjny stosunkowo wysokich cen dla producentów rolnych, które dzięki temu znacznie przewyższają ceny światowe.

Na rynku mleka występuje jeden z najbardziej rozbudowanych mechanizmów interwencji. Poziom interwencjonizmu w tym sektorze przekracza 40% wartości subsydiów ogółem. Wspólna organizacja tego rynku obejmuje mleko (świeże, skondensowane, w proszku), masło, śmietanę, sery, twarogi, laktozę, syrop laktozowy oraz pasze zawierające produkty mleczne. Dla całej UE ustalona jest globalna kwota produkcji mleka, której podstawą jest produkcja z 1981 r. powiększana corocznie o 1%. Kwota ta jest dzielona między państwa członkowskie, w ramach kwot krajowych na regiony, a następnie na mleczarnie, które dokonują podziału między producentów bydła mlecznego. Ustalana jest także kwota rezerwowa w celu niwelowania zakłóceń na rynku mleczarskim. Na poziomie producentów występuje możliwość przekazywania kwot na zasadzie sprzedaży lub dzierżawy łącznie z gospodarstwem (Jurcewicz i wsp., 1995).

System cen na mleko i produkty mleczarskie jest oparty na trzech podstawowych kategoriach cen:

- docelowej,
- interwencyjnej,
- prognozy.

Podstawowymi formami interwencyjnymi są:

- skup interwencyjny,
- subsydiowanie przetwórstwa i konsumpcji.

Skupem interwencyjnym są objęte masło, odtłuszczone mleko w proszku oraz ściśle określone gatunki serów włoskich. Subsydiowane jest mleko świeże, mleko w proszku przeznaczone na pasze dla cieląt, mleko dla szkół oraz masło zużywane przez przemysł piekarniczy i cukrowniczy. Subsydia otrzymują także producenci kazeiny i jej pochodzących z niej produktów.

W celu ograniczenia nadprodukcji mleka na poziomie gospodarstwa stosowane są premie z tytułu ograniczenia pogłowia oraz zmniejszenia sprzedaży mleka do mleczarni. Wśród nich można wyróżnić premię dla rolników, którzy zrezygnowali z chowu bydła mlecznego na kierunki produkcji mięsnej. Premię otrzymują też ci rolnicy, którzy produkowane mleko zużywają we własnym gospodarstwie.

Podstawowym środkiem interwencyjnego oddziaływania na rynku mleka w UE jest odbywający się w trybie przetargu skup interwencyjny masła, odtłuszczonego mleka w proszku i niektórych gatunków serów włoskich.

Rynek mleka i jego przetworów wyróżnia się różnorodnością zastosowanych instrumentów i dominacją środków służących ograniczaniu produkcji. Instrumentami tymi są:

- system kwot mlecznych (prawo produkcji), ściśle powiązany z opłatami o charakterze restrykcyjnym za dostarczanie i sprzedaż mleka powyżej poziomu kwoty. W ramach kwot narodowych wyodrębnia się:
  - kwoty sprzedaży detalicznej przyznawane producentom sprzedającym mleko bezpośrednim konsumentom,
  - kwoty sprzedaży hurtowej mleka sprzedawanego do spółdzielni lub zakładów przetwórczych;
- opłaty współodpowiedzialności, będące formą udziału producentów w kosztach zagospodarowania nadwyżek mleka. Od początku lat 90. opłaty te pobierane były w wysokości 1% ceny docelowej od producentów dostarczających do 60 tys. kg rocznie i 1,5% ceny powyżej tej wielkości;
- system premii służący limitowaniu rozmiarów produkcji mleka, a pochodzący z różnych tytułów prawnych. Dotyczy on takich działań, jak: przejście z chowu bydła mlecznego na chów bydła mięsnego, wykorzystanie mleka we własnym gospodarstwie zamiast dostaw do mleczarni, utrzymywanie krów karmiących (tzw. mamek) w gospodarstwie;
- system subwencjonowania produkcji mleka i masła, wspierający zwiększenie zużycia mleka na cele paszowe w gospodarstwach producentów. Subwencjonowane jest też zwiększenie sprzedaży masła poza rynek i po obniżonych cenach: w ramach pomocy żywnościowej udzielanej przez UE, na potrzeby przemysłu spożywczego, organizacji społecznych o charakterze niezarobkowym;
- system opłat wyrównawczych, nakładanych na większość importowanych spoza Unii produktów mleczarskich, oraz dopłat eksportowych do większości eksportowanych produktów, określanych przez Komisję co 4 tygodnie (Jurcewicz i wsp., 1995).

Rynek mleka należy do najsilniej protegowanych zarówno przez wysoki poziom wsparcia cenowego, jak i ochronę przed importem z krajów trzecich. Według Seremak-Bulge, powoduje to wzrost produkcji znacznie przekraczający potrzeby wewnętrzne oraz zgromadzenie nadmiernych zapasów, których utrzymanie oraz eksport poza Unię wymaga wydatków budżetowych.

Utrzymywanie wysokiego poziomu cen skupu mleka i cen detalicznych produktów mleczarskich poprzez system zakupów interwencyjnych sprawia, że konieczne jest subsydiowanie eksportu i wewnętrznego zużycia mleka i produktów mleczarskich dla umożliwienia im konkurencyjności na rynkach światowych. Dzięki temu systemowi ceny skupu mleka w Unii Europejskiej w 1996 r. wynosiły średnio od 30 USD/100 l (Austria, Belgia) do 40 USD/100 l (Włochy, Szwecja, Grecja). Ceny produktów mleczarskich są z reguły 2-krotnie wyższe od cen rynku światowego, np. ceny interwencyjne masła w latach 1994/1995 wynosiły 3300 USD/t. W tym czasie ceny masła w proszku na rynku międzynarodowym wahały się wokół 1300–1500 USD/t. Ceny interwencyjne chudego mleka w proszku w UE wynosiły w analizowanym okresie 2040 USD/t, a jego

ceny na rynku światowym wahały się od 1350 do 1700 USD/t (Jurcewicz i wsp., 1995).

W Polsce system regulacji rynku mlecznego jest znacznie mniej rozbudowany niż w UE. Produktami objętymi działalnością interwencyjną są mleko odtłuszczone w proszku i masło. Kwoty mleczne i specjalne sposoby rozdysponowania (np. subsydia, dotacje) nie są określone. System interwencji sprowadza się wyłącznie do interwencyjnego wykupu mleka w proszku i masła w okresach ich sezonowej nadprodukcji oraz ponoszenia kosztów ich okresowego przechowywania. Interwencyjne zakupy są dokonywane w drodze publicznego przetargu, gdy ich przeciętne ceny rynkowe pozostają na poziomie 90% ceny interwencyjnego zakupu w ciągu dwóch kolejnych tygodni.

Stabilizacja rynku produktów rolnych i ochrona dochodów uzyskiwanych z rolnictwa jest głównym zadaniem powołanej w czerwcu 1990 r. Agencji Rynku Rolnego. Podstawową cechą działalności Agencji Rynku Rolnego jest to, iż oddziałuje ona na rynek nie w sposób administracyjny, lecz przez mechanizm rynkowy drogą wspierania popytu lub podaży. Do stabilizacji rynku wykorzystywana jest kategoria ceny minimalnej, ustalonej na każdy sezon produkcyjny na mleko.

Podstawą do określenia cen interwencyjnych jest wysokość ceny minimalnej za skupione mleko. Zakupów interwencyjnych dokonuje się tylko od tych producentów, którzy są w stanie udokumentować, że płacą rolnikom za skupiony surowiec co najmniej cenę minimalną. Mleko w proszku jest następnie eksportowane, masło natomiast jest sprzedawane na rynku wewnętrznym w okresach niedoboru podaży, pozostałe nadwyżki są eksportowane (Seremak-Bulge, 1996).

Koszty interwencji prowadzonej przez ARR na rynku mleka w latach 1992–1996 wynosiły od około 30 mln USD w roku 1992 do około 15 mln USD w roku 1996. W przeliczeniu na jedną krowę stanowiło to od 7 do 5 USD. Koszty regulacji rynku mleczarskiego w Polsce są więc niewspółmiernie niższe niż w UE.

Dotychczas nie ma w Polsce żadnych ograniczeń produkcyjnych, a wielkość produkcji regulowana jest przez rynek i poziom cen. Ceny płacone producentom rolnym za mleko są więc znacznie niższe niż w Unii Europejskiej i wynoszą obecnie przeciętnie ok. 18 USD/100 l. Ceny za mleko klasy ekstra dochodzą już do 25 USD/100 l i są tylko o 20% niższe od najniższych cen mleka w UE.

Interwencyjne ceny masła w okresie listopad-kwiecień 1996/1997 wynosiły 7100 zł/t, tj. 2367 USD/t, i od cen światowych były wyższe o około 25%, a od cen transakcyjnych otrzymywanych przez polskich eksporterów o 13%. Eksport masła skupionego w ramach interwencji, a którego nie sprzedano na rynku wewnętrznym, wymagał więc dopłat. Natomiast takich dopłat dotychczas nie wymagał eksport mleka w proszku, którego ceny interwencyjne

w sezonie 1996/1997 wynoszące 4900 zł/t (1633 USD/t) były zbliżone lub niższe od cen rynku światowego, mimo że od kwietnia do końca 1996 r. ceny światowe mleka w proszku spadały, osiągając najniższy poziom wynoszący 1650 USD/t w sierpniu 1996 r. Wzrost cen mleka w proszku w końcu 1996 r. i na początku 1997 r. umożliwił jego eksport bez dopłat.

Tendencje zmian w sektorze mleczarskim polskiej gospodarki

Proces przystosowania sektora polskiej gospodarki do standardów UE oznacza konieczność przyspieszenia modernizacji wsi i rolnictwa. Muszą w związku z tym nastąpić dwa równoległe procesy:

- poprawa rozdrobnionej struktury agrarnej, wzrost efektywności i konkurencyjności produkcji rolnej;
- odpływ ludności rolniczej do zawodów pozarolniczych, wspieranie alternatywnych źródeł zarobkowania poza gospodarstwem rolnym, przy jednoczesnym intensywnym rozwoju technicznym i społecznym wsi.

Seremak-Bulge (1996) wskazuje najważniejsze problemy wymagające rozwiązania przed integracją z UE:

- przyspieszenie restrukturyzacji bazy surowcowej, tak aby możliwe było osiągnięcie parametrów jakościowych skupowanego mleka wymaganych przez UE;
- unowocześnienie skupu mleka, tak aby możliwa była ciągła, indywidualna kontrola jakości skupowanego mleka;
- opracowanie modelu i budowa sprawnego aparatu umożliwiającego skuteczne administrowanie kwotami mlecznymi oraz kontrolę ich wykorzystywania;
- dostosowanie systemu interwencji na rynku mleka do wymogów UE, a więc rozbudowa obecnego lub powołanie nowych instytucji prowadzących interwencję na rynku mleka.

Będzie to wymagało zbudowania systemu monitorowania rynku mleczarskiego, wprowadzenia systemu licencjonowania producentów artykułów mleczarskich będących przedmiotem zakupów interwencyjnych, licencjonowania magazynów, licencjonowania eksportu i importu, rozbudowy aparatu prowadzącego zakupy interwencyjne i rozliczenia finansowe.

Dla dotychczasowych zasad regulacji rynku mleka duże zagrożenie stanowi powiększenie UE o nowe państwa, w tym dysponującą znacznym potencjałem Polskę. Wspieranie istniejącego już poziomu produkcji mleka w państwach Europy Środkowej, przy obecnie funkcjonującym systemie subsydiowania w UE, jest nie do przyjęcia z finansowego punktu widzenia. Wprowadzenie na

rynki UE nowych podmiotów i uczestników może stanowić zagrożenie dla sprawności tego systemu, a zwłaszcza utrzymania zapasów produktów mleczarskich i subwencjonowania konsumpcji.

Musi nastąpić istotna liberalizacja rynku wewnętrznego Unii, co w połączeniu z planowanymi ułatwieniami w dostępie do rynku mleka podniesie w sposób istotny możliwości konkurencyjne polskich produktów mleczarskich. Dlatego uwaga Polski nie powinna koncentrować się na dotychczasowej Wspólnej Polityce Rolnej, która w nadchodzących latach ma zostać zmodyfikowana, lecz na kierunkach zmian, których efektem może być powstanie zupełnie innego modelu, z którym Polska zetknie się w przyszłości.

Dla Polski ważne jest, że zarysowujące się kierunki zmian będą sprzyjać większemu zróżnicowaniu struktur w rolnictwie, wyeksponowaniu elementu ekologicznego w produkcji rolnej i polityce budżetowej oraz przesunięciom wydatków budżetowych z podtrzymywania cen na rzecz programów regionalnych i strukturalnych (Kwieciński i wsp., 1995).

Podsumowanie i wyniki

Z przedstawionej analizy rynku mleka w Unii Europejskiej i Polsce wynika jednoznacznie, że Polska stoi przed długimi i trudnymi zmianami przystosowującymi ją do integracji z Unią. Okres dostosowania polskiego rolnictwa do gospodarki rynkowej będzie procesem trudnym i długotrwałym. Mało efektywne gospodarstwa będą upadały, nastąpi przepływ ziemi, więc zmieni się struktura obszarowa gospodarstw. Będzie to proces trudny, bo znaczna część polskiego społeczeństwa utrzymuje się wyłącznie z pracy w rolnictwie.

Dane z krajów Unii wskazują, że zapewnienie dochodów zbliżonych do dochodów w innych działach gospodarki wymaga zaangażowania różnorodnych środków i instrumentów składających się na Wspólną Politykę Rolną. W warunkach bardzo intensywnego rolnictwa i w miarę korzystnej struktury agrarnej w krajach UE utrzymywane są stada liczące przeciętnie 30–40 krów. Tymczasem w Polsce przeciętne stado tylko nieznacznie przekracza liczbę 2 krów. Przeciętna mleczność krów w UE w 1992 r. sięgała 5000 l rocznie, gdy w Polsce w 1996 r. wynosiła 3260 l.

Produkty przemysłu mleczarskiego cechuje nietrwałość oraz ogromne zróżnicowanie jakości spowodowane nieodpowiednim przygotowaniem do sprzedaży lub dalszego przerobu oraz brakiem w wielu zakładach odpowiedniej technologii. Państwa zachodnioeuropejskie przywiązują na ogół dużą wagę do otrzymywania wysokiej jakości surowca i produktów przemysłu mleczarskiego, co umożliwiają im wyspecjalizowane gospodarstwa utrzymujące wyłącznie krowy mleczne.

W krajach Unii Europejskiej występuje rozbudowany interwencjonizm. Charakteryzuje się on wysokim poziomem subsydiowania producentów rolnych, eksportu, stosowaniem drastycznych barier granicznych oraz limitowaniem importu z krajów trzecich. Interwencjonizm ten polega głównie na zagwarantowaniu producentom wysokich cen mleka, wołowiny i cielęciny oraz na interwencyjnym wykupie przez agendy rządowe, finansowane z budżetu rolnego.

W Polsce system regulacji rynku mlecznego jest znacznie mniej rozbudowany niż w UE i sprowadza się obecnie wyłącznie do interwencyjnego wykupu mleka w proszku i masła w okresach ich sezonowej nadprodukcji oraz ponoszenia kosztów ich okresowego przechowywania. Konkurencyjność polskiego rolnictwa na rynku Unii Europejskiej można zwiększyć przez poprawę jakości produkowanego surowca (mleka) i produktów mleczarskich.

Literatura

- ADAMOWICZ M., 1994: Interwencja Agencji Rynku Rolnego na rynkach rolnych w Polsce. [w:] Rolnictwo w procesie integrowania Polski z Unią Europejską. Tom 2: 5–26. Wydawnictwo SGGW, Warszawa.
- CZACHÓR Z., 1997; Unia Europejska. Informator. Komitet Integracji Europejskiej, Warszawa.
- JURCEWICZ A., KOZŁOWSKA B., TOMKIEWICZ E., 1995: Polityka Rolna Wspólnoty Europejskiej w świetle ustawodawstwa i orzecznictwa. Fundacja Promocji Prawa Europejskiego, Warszawa.
- KWIECIŃSKI A., RUNOWSKI H., WILKIN J., 1994: Problemy integracji rolnictwa polskiego z Unią Europejską. Rocznik Statystyczny 1997. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa.
- SEREMAK-BULGE J., 1996: Doświadczenia i przyszłość sektora mleczarskiego (maszynopis). Zakład Badań Rynkowych IERiGŻ, Warszawa.

Regulations on Milk Market in Poland and in the European Union

Abstract

Generally, intervention in the dairy sector predominantly is designed to assure high level of producer prices for milk, beef and veal as well as to intervention procurement of these products by the state agencies financed from the agricultural budget.

In the member states of the European Union, there exists strong developed system of agricultural regulations, which includes high level of subsidies to agricultural products, export subsidies, border tariffs, and import quotas.

Poland has already implemented the support system for dairy sector but it covers exclusively intervention purchases of powdered milk and butter in the case of their seasonal oversupply as well as the covering the costs of their storage.